

שבת שאחר שבועות

יוצר

אור עולם באוצר חיים אורות מאפל אמר ויהי.

סימן: א"ב משולש, מאיר בירבי יצחק הקטן יזכה לחיי עד אמן אמן סלה

אדיר, נאה בקדש קדשות מתנאים
אות דגול כרבבות-קדש משפחים ונאים
אמן מפלא, משבח בסוד בנאים

באמנותו פליאה, הסתר דבר והאסם
בכבוד מלכים חקר כבודם לפרסם
בשבח מלך עולם חך לבסם

אדיר. ע"ש הפסוק (שמות טו, יא) "נאדר בקודש". **קדושות מתנאים.** לשון 'נוי' ושבח; כלו' הקב"ה שהוא אדיר, נאה ומשובח בקדושות נאות. **אות דגול.** אמרו חז"ל (מכילתא דרבי, מסכתא דשירה פר' א') "למה נקרא הקב"ה 'צבאות', לומר לך אות הוא בצבא שלו", כלו' ניכר ומסויים בגדולה ותפארת. **ברבבות קודש.** ע"ש הפסוק (דברים לג, ב) "ואתה מרבבות קודש". **משוכחים ונאים.** המלאכים היותר משובחים והקרובים אל השכינה, היו ל"ב אלף, כנגד מחנה לויה. **אומן מופלא.** הקב"ה נקרא 'אומן מופלא', ע"ש שבנה העולם באומנות נפלאה מאוד. ובספר יצירה (2) "בנה וחקק וכו'"; ובמדרש (ב"ר א, א) "ועושה נפלאות" (תה' פו, י) - שהרי אם יהיה נקב בנאד כמלוא מחט הרוח יותא, והאדם מלא נקבים ורוחו משתמר בתוכו". **משוכח בסוד בנאים.** הקב"ה הוא המשובח שבכל הבנאים; ולפי שהקב"ה האציל מקדושתו ו' ספירות וכו"ב אותיות, ובנה בהן את העולם, אמר שהוא יתברך המשובח שבהן, שהרי הוא המציאן. **באומנותו פליאה הסתר דבר.** כלו' בפעולתו יתברך המופלאה שפעל בבריאת העולם, ראוי להסתיר הדברים; כמו שאמרו חז"ל (ע"י ב"ר ט, א) "אלה תולדות השמים והארץ בהבראם" (בראשית ב, ד) - עד כאן 'כבוד אלוהים הסתר דבר' (משלי כה, ב). **והאסם.** כמו "באסמיק" (דברים כח, ח) - דבר הסמוי מן העין (תענית ח); כי אין לחקור באלה פן יבלבל דעתו. **בכבוד מלכים חקר.** שלא כמידת הקב"ה מידת בשר ודם; מלך בשר ודם מתאוה שיחקרו בכבודו, ולהראות גדולה וכבוד יותר ממה שיש בו; והקב"ה אינו רוצה שיחקרו בכבודו, וכשומר משה רבנו ע"ה "הראני נא את כבודך" (שמות לג, יח) השיב לו הקב"ה "לא תוכל". פירוש אחר: לפי שאמרו חז"ל (ע"י ב"ר שם) 'מ'אלה תולדות השמים והארץ' ואילך 'כבוד מלכים חקר דבר' (משלי כה, ב), ובאומנות מעשה בראשית ראוי להסתיר דבר, אמר שמצד שהוא מלך עולם (...) ראוי לחקור בכבודו. **בשבח מלך עולם.** אם באת להכיר את הקב"ה מצד דרכיו ופעולותיו שמנהיג בהן את העולם מיום שנברא האדם, ולהכיר ולידע מכל זה כי הוא מלך העולם ומשיג בו בכל פרטיו, בזה ראוי החקירה, לשבח אותו יתברך על כל הנעשה. **חך לבסם.** להמתיק החיך והפה בשבחו יתברך.

הָאָרֶץ וּמְלוֹאָהָ לְכַבוֹדוֹ הַקְּנָה וּקְנָאָה

הָאוֹר כִּי טוֹב וּבוֹ נִתְגָּאָה

הַכְּדִילוֹ, כְּמִלְךָ לְבָנוּ מִנְּהָ נָאָה

וְהֵן בְּאֵלֶּה קְצוֹת דְּרָכָיו שָׁנָן

וּבְהַבְרָאָם בּוֹרְאָם שְׂבָחָם, וּמִי מִגִּנָּן

וְרַעַם גְּבוּרוֹתָיו מִי חָכָם וְיִתְבּוֹנָן

גְּאֻתוֹ לְנִצְחָה, לְהַשְׁכִּיל שִׁיר יְדִידוֹת

גְּבוּרָה וְעֶשֶׂר שָׁלוֹ, חֲכָמָה וַחֲסִידוֹת

גְּדֻלָּתוֹ לְפָרֵשׁ, מְקַרְאוֹת כְּמָה לְעֵדוֹת

חזן: מִלְךָ הַכְּבוֹד, מַלְכֵי הַמְּלָכִים אֲכֻלוֹסִיו

אִמֵּן לְמַמְלַכְתְּ כַּהֲנִים שְׁעֲשׂוּעֵי עֲלוֹסִיו

יְתְרוֹמֵם רַם וּמִתְנַשֵּׂא לְרֹאשׁ קְלוֹסִיו. קְדוֹשׁ

דְּעֵתוֹ נְקִיָּה, כְּנִתְיִשְׁבָּה אוֹתִיּוֹת לְצַרְף

דְּקֶדֶק נְתִיבוֹתָם בְּשִׁלְשִׁים וּשְׁתַּיִם לְפָרְף

דְּיֶבֶק בְּמוֹעֲצוֹת דַּת כֶּס וּשְׂרַפְרָף

להשכיל שיר ידידות. פסוק הוא בתהילים (מה, א), פירש"י "שיר של אהבים, שיר של שבח, להאחיב את הקב"ה על ישראל ועל הבריות". גדולתו לפרש וכו'. כלו' זה שראוי לשבחו ולהללו, ולפרש גדולתו של הקב"ה מצד פעולותיו ודרכיו, יש בזה כמה פסוקים מוכיחים על זה. ספרים אחרים 'גדולתו אין לפרש'; והוא נכון, שנאמר (תה' קמה, א) "ולגדולתו אין חקר", ור"ל אי אפשר לפרש הכל. מלך הכבוד. כלו' הקב"ה הוא המלך של הכבוד, שהרי הוא יתברך ברא את הכבוד וחלק מכבודו לבריותיו. מלכי המלכים. הם השרים העליונים, שהם ממונים ומנהיגים המלכים שבעולם השפל; והקב"ה מלך על הכל. אוכלוסיו. חיילותיו. אימן. לשון גידול כמו "ויהי אומן" (אסתר ב, ז), כלו' הקב"ה גידל את ישראל; או לשון קיום, לשון 'אמן' - שהוא קיום הברכה; כלו' גידלם וקיימם לו לעם מבין כל אוכלוסי אומות העולם. לממלכת כהנים. שרים, כמו "ובני דוד כהנים היו" (ש"ב ח, יח); והן ישראל, שנאמר (שמות יט, י) "ואתם תהיו לי ממלכת כהנים". [ופ"ז 'כהנים' כמשמעו, ולא נ"ל]. שעשועי עילוסיו. הקב"ה משתעשע בישראל ושמח בהן. 'עילוסיו' - לשון שמחה. ומתנשא לראש קילוסיו. כלו' הקב"ה רם ונישא למעלה מכל השבחות והקילוסים, וכשאדם סבור שגמר השבח - עדיין הוא בראש. קדוש. ר"ל מובדל, כלו' הקב"ה מובדל מכל אלו התארים שאנחנו מתארים לו יתברך. וכן כל מקום שנאמר 'קדוש', ר"ל מובדל; "כי עם קדוש אתה" (דברים ז, ו) - מובדל ומופרש מכל האומות במעלה וקדושה. דעתו נקייה. כמו 'דעתו הנקייה'. כנתיישבה אותיות לצרף. כשקבע הקב"ה דעתו לצרף ולחבר אותיות התורה. או: הקב"ה צירף אותיות התורה בכמה צירופים וגלגולים, וברא בהן יישוב העולם. דקדק נתיבותם. כלו' הוציאן מן החכמה העליונה, שיש בה ל"ב נתיבות חכמה. לפרף. לשון תלמוד הוא (שבת סה), וענין חבישה ועטיפה הוא; רמז לצירוף האותיות, שצירפן וגילגלן בל"ב נתיבות חכמה וברא בהן את העולם. דיבק במועצות דת כס ושרפרף. הקב"ה נתייעץ בתורה לברוא העולם, ובעצת דת התורה ברא ודיבק שמים וארץ, שנקראו 'כס' ו'שרפרף' שנאמר (ישעיה סו, א) "השמים כסאי והארץ הדום רגלי"; ומלמד שברא שניהם יחד, כדברי חכמים ז"ל (חגיגה יב). לכבודו הקנה. כמו שאמרו חז"ל (אבות ג, יא) כל מה שברא הקב"ה בעולמו לכבודו בראו והקנה אותו אל האדם, כדי להלל ולשבח למי שבראו. וקנאה. כמו 'וקנה אותה', כלו' הקב"ה קנה את הארץ, כמו שאמרו חז"ל (אבות ג, י) "חמשה קניינים קנה הקב"ה בעולמו, שמים וארץ קניין אחד". האור כי טוב. זה אור של ששת ימי בראשית, וראה הקב"ה שאין העולם כדאי להשתמש בו וגנזו לצדיקים לעתיד לבא, שנאמר (בראשית א, ד) "וירא אלוהים את האור כי טוב ויבדל". שינן. לשון דיבור וסיפור. בוראם שיבהם. כשנבראו נאמר בכולן 'וירא אלוהים את האור כי טוב' (וכי"ב). ומי מגנן. לשון גנאי'.

חזן: **בְּיוֹם רֵאשׁוֹן בְּאֵין הַמְּשָׁל וַפְּחַד**
בִּיחִידֵי מְתַח וְרִקְעָה, יוֹם אֶחָד -
נִשְׁגָּב לְבָדוֹ, כִּן בְּהוֹדָאוֹת נְתִיחָד. קְדוּשָׁה

זִמְן לְחֻצוֹת לַחַיִּים, וְהַקְרִישָׁם בְּאֶמְצָעִים
זִכְרָה רִקְיָעָה, וּמַעַל גַּבְּם הַצִּיעָם
זוּיוֹת יָם הַשְּׂאִיר, וְהַקְלִיט וְהַסִּיעָם

חֶלֶד עֲשׂוֹת רְצוֹן קוֹנָה רְצָתָה
חֻדְשָׁה, עֲדָנָה בְּעֵין לֹא חֻזְתָּה
חָד בְּמַעֲשָׂיו תְּהִלָּה לּוֹ יֵאָתָה

טִיב מְאֻרוֹת, וְאֶחָד לְהַמְעֵט זִמְן
טַבְּעוּ יֵצֵא לְהַתְחַדֵּשׁ וּלְהַתְקַדֵּשׁ נֶאֱמָר
טַכְסוּ בְּכַפְרָה וּבְלִגְיוֹן, לְצִיּוֹן סֶמֶן

באין המשל ופחד. 'המשל' זה מיכאל, 'ופחד' זה גבריאל; רמז למה שאמרו חז"ל (תנחומא בובר בראשית א) שלא נבראו המלאכים עד יום שני, כדי שלא יאמרו שהמלאכים סייעוהו במלאכת שמים וארץ. **ביחידים מתה.** פי' כשברא הקב"ה שמים וארץ היה יחיד בעולמו; ולכך נאמר "יום אחד", כי לפי סדר הפרשה היה לו לכתוב 'יום ראשון' - כמו שכתוב בשאר ימים 'שני' 'שלישי' 'רביעי', אלא ללמדך כי ביום ראשון היה הקב"ה יחיד בעולמו. **זימן לחצות לחיים.** מתחילה היה כל העולם מלא מים, ובמאמר "יהי רקיע" הוגלדה הטיפה האמצעית - כלו' נקראש אמצעות המים - ונעשה רקיע. ועי' לעיל בשבת חמישית דאחר הפסח. **זיכך.** שעשאו כזכוכית. **ומעל גבם הצייעם.** הציע השמים על גב הרקיע. **זויות ים השאיר.** לא אסף הקב"ה כל המים, אלא קצת ימים שהן צריכין לעולם השאיר, והן ז' ימים; וקראן 'זויות', לפי שיוצאין מן ים אוקיינוס והולכים ומתפשטים בזויות העולם. **והקליט.** לשון קיבוץ ואסיפה, כמו 'ערי מקלט'; כלו' אסף כל מימות שבעולם והכניסן לים הגדול, ונתן להם גבול - שהוא החול - לבל יעברוהו. **והסיעם.** הסיע הימים לאחוריהם, שלא יעלו וישטפו העולם. **חלד.** האדמה נקראה 'חלד', על שם החולדה שנמצאת ביבשה ולא בים. **חודשה.** נתחדש פני האדמה בדשא ועשב ובפרי העץ, ובכללם ג"כ עצי גן עדן. **עודנה.** זה העדן שבתוך הגן. **עין לא חזתה.** אמרו חז"ל (ברכות לד:) "עין לא ראתה אלוהים זולתך" (ישעיה סד, ג) זה עדן, אבל אדם הראשון בגן היה ולא בעדן. [ופ"ז פירשו על תחיית המתים, ולא משמע לי.] **חז.** שמח, לשון 'חדווה', כמו 'ויחד יתרו' (שמות יח, ט); הקב"ה שמח במעשה בראשית, שנאמר (תה' קד, לא) "ישמח ה' במעשיו". **יאתה.** נאוה לו תהילה. **טייב.** לשון יופי וטוב מראה, וכן "טוב ממנו" האמור בשאול (ש"א ט, ב) תרגם יהונתן 'שפיר'. **מאורות.** חמה ולבנה. **ואחד להימעט זמן.** המאור האחד, שהוא הלבנה, היה מוכן ומזומן מתחילת בריאתו להתמעט. **טבעו יצא.** מידת הלבנה שתתחסר חצי החודש ותחזור ותתחדש. **ולהתקדש.** בא הקב"ה לפייס הלבנה על שמיעטה, ואמר שיקדשו בה חודשים. **נאמן.** ועוד אמר לה 'צדיקים יקראו בשמך', שנאמר (ש"א יז, ד) "ודוד הוא הקטן", וכתוב בדוד 'נאמן' (ש"א ב, לח). **טיכסו.** תיקן וקישט אותו. **בכפרה.** אמר הקב"ה 'הביאו כפרה עלי על שמיעטתי את הירח', והוא שעיר של ר"ח (שבועות ט). **ובלגיון.** ובחיילות, והן הכוכבים. **לציון סימן.** כלו' שתהיה מצויינת ומסומנת בין הכוכבים, כמלך בגדוד. או שימנו בה ישראל ימים וחודשים, שנאמר (בראשית א, ד) "לאותות ולמועדים", שהמועדים נמנין לחודשי הלבנה.

לְכֹל תִּכְלֶה הַשְּׂגִיחַ מִמְּכֹן שְׁבֹתוֹ
 לְלִבּוֹ עָרַב הַכֹּל, לְצַבִּיּוֹנוֹ וּלְדַעְתּוֹ
 לְיִהְיֹת וּלְשַׁבַּח, וְאִין מִסֵּב בְּסִעֻדָּתוֹ

חזן: חֶסֶד וְצֶדֶק לְגִיּוֹנֵי שׁוֹכְנֵי עָרֶץ
 זִקְקוּהוּ לְבְרָאת אָדָם, שְׁבַחֵהוּ לְתַרְצֵן
 מָה אֲדִיר שְׁמֶךָ בְּכֹל הָאָרֶץ. קְדוֹשׁ

חזן: יְהִיֵּה אֹר הַלְּבָנָה כַּחֲמָה בְּעִצּוֹמוֹ
 צְדָקָה וּמִרְפָּא בְּכַנְפֵי הַחֲמָה, בְּצַמְצוֹמוֹ -

יַחְבֹּשׁ יְי אֶת שְׁבָר עֲמוֹ. קְדוֹשׁ

יוֹצֵר הַכֹּל, פִּעְלוֹ תְמָה מְבַצֵּר
 יַחְדוֹ לְהַרְגִּין, בְּרִיּוֹת בְּמִים צָר
 יוֹם אַחֲרוֹן לְשַׁחַק, לְוִיָּתוֹ יָצָר

כְּבִיר כֹּחַ, מוֹשֵׁל וְשֹׁלֵיט בְּתֵבֵל
 פְּעֻבְרָה הַמְּלִיטָה בְּטָרָם יָבֵא חֶבֶל
 כַּחוֹ בְּמַתְנֵיוֹ, לְסִעֻדַת נַחֲלַת חֶבֶל

יהיה אור הלבנה. לעתיד לבא יהיה אור הלבנה, כאור החמה שבזמן הזה. בעיצומו. כאור החמה בגבורתו, שהוא חצי היום. צדקה ומרפא. פסוק הוא במלאכי (ג, ט) "וזרחת לכם יראי שמי שמש צדקה ומרפא בכנפיה", ואמרו חז"ל במסכת נדרים פ"ק (en) "לעתיד לבא הקב"ה מוציא חמה מנרתיקה, רשעים נידונים בה וצדיקים מתרפאים בה". וטעם 'בכנפיה', כי השמש ירוש אורו על הארץ כמו כנפיים פרושות. בצמצומו. לעתיד, כשיצמצם הקב"ה שכינתו בישראל. יחבוש. ירפא. את שבר עמו. פסוק הוא בישעיה (ל, כו) גבי "והיה אור הלבנה כאור החמה". תימה. השלים. מובצר. לשון חיזוק, כמו 'ערי מבצר'; כלו' השלים פעולתו והחזיקה. [ופ"ז 'תימה', לשון 'תמיהה', כלו' פליאה גדולה וחזקה יש בפעולתו יתברך; ופי' ראשון עיקר]. ייחודו להרנין וכו'. ברא בריות המים, שיגידו וירננו ייחוד הש"י ותהילתו. יום אחרון לשחק. ובתוכם ברא לווינתן לשחק בו לעתיד לבא, כדמפרש ואזיל. כעוברת. כאשה מעוברת. המליטה. הפליטה והוציאה. כלו' כל אלו הברואים הנפלאים, נבראו בלי עמל ויגיעה, רק ברוח פיו יתברך וברצונו הפשוט יצאו מן הכח אל הפועל. כוחו במותניו. זה שור הבר. ואמרו חז"ל (ויקרא יג, א) עתיד הקב"ה להתגרות מלחמה בין לווינתן לשור הבר, והקב"ה עם הצדיקים עומד ורואה, כדרך שמגרין החיות דרך שחוק זו בזו לפני המלכים. לסעודת נחלת חבל. ואח"כ שוחטן הקב"ה ומכין מהם סעודה לצדיקים, שהם נחלת חבלו. לכל תכלה. כל דבר נברא נקרא 'תכלה', לפי שיש לו סוף ותכלית ודבר המגביל אותו. לליבו ערב הכל. כל הנבראים היו ערבים וחביבים להקב"ה. לצביונו ולדעתו. כולן נבראו כפי רצונו ודעתו של הקב"ה, ולא החסירו ולא העדיפו מרצונו יתברך. או רמז למה שאמרו חז"ל (חולין ט) "כל מעשה בראשית בדעתן נבראו בצביונו נבראו", ופירש"י "לדעתם- שהודיעם שיבראם ונתרצו, בצביונם- בדמות שבחרו להם". ליהנות ולשבת. ביום השישי, שנגמרה מלאכת שמים וארץ, ועדיין לא נברא האדם שיהנה ממעשה בראשית וישבח להקב"ה על מעשיו. ואין מיסב בסעודתו. ואדם אין להסב ולאכול ממה שברא הקב"ה. חסד וצדק וכו'. בבראשית רבה (ח, ה) "כשבא הקב"ה לברוא את האדם, מיד נעשו המלאכים כיתות כיתות; מלאכי חסד אומרים 'יברא, שגומל חסד', מלאכי אמת אומרים 'לא יברא, שהוא מלא שקר', צדק אומר 'ברא, שעושה צדקות', שלום אומר 'אל יברא, שכולו קטטה ומריבה'; וזהו שאמר הפייטן, חסד וצדק הם הזקיקו להקב"ה לברוא את האדם. לגיוני שוכני ערץ. חיילותיו של הקב"ה, השוכן בשמים חזקים כראי מוצק. 'ערץ'- לשון חוזק, כמו 'גיבור עריץ' (ירמיה כ, יא). זיקקוהו. הצריכוהו. שבחו לתריץ. להגיד ולספר, כמו 'בפיהם ירצו סלה' (תה' מט, יד).

מִצִּיּוֹן מְכַלֵּל יָפִי חוֹתֶם הוֹפִיעַ
מִמְקוֹם טְהָרָה תְּרַמּוּ, וְחֻכְמָתוֹ הַשְּׁפִיעַ
מִשְׁכּוֹ לְעֵדוֹן, עֵסְקוּ בְּצַפּוֹנוֹת מוֹפִיעַ

נְצִטּוּהָ שֵׁשׁ, וְרֵאוּי לְזֶה סֵפֶר
נְזַדְוֹגָה לוֹ לֹאֵל הַזְּקִיקָתוֹ לְהַפִּיר
נֵעֵם יוֹם נֶפֶשׁ הַמְּצִיאֵם כִּפָּר

שֶׁגִּיא כַח, חֻסְדֵּיּוֹ מֵעוֹלָם וְחֻמְלָתוֹ
סִבֵּב לְרוּחַ הַיּוֹם בְּעֵבֹר נַחְלָתוֹ
סִינֵי לְהַעֲמִידָה שְׁפֹת, לְהַתְּאִים לְסִגְלָתוֹ

חזן: לְבָאֵי עוֹלָם אֲנִיָּה נִוִּיתִי וְשָׁבַחוּ
מֵאֵז זְבַדְנֵי חֶלֶק יָפָה בְּמִקְחוֹ
יֹסִיף אֲמָץ, יִגְדֵּל וְיִשָּׁר כַּחוֹ. קְדוֹשׁ

מִצִּיּוֹן מְכַלֵּל יוֹפִי. פסוק הוא בתהילים (ג, ב), ע"ש שהיא יופי כל הארצות. 'מכלל' - לשון 'כל', כלו' כלולה ביופי; או לשון עטרה, בלשון תלמוד (גיטין ז) 'כלילא'. **חותם הופיע.** זה האדם; הכל נברא במאמר, והאדם נברא בידיים ונעשה בחותם כמטבע, שנאמר באיוב (לח, יד) "תתהפך כחומר חותם". **ממקום טהרה תרמו.** העפר שנברא ממנו האדם, הפריש ממקום המזבח שבירושלים; שנאמר (בראשית ב, ז) "עפר מן האדמה", וכתוב (שמות כ, כא) "מזבח אדמה". **חכמתו השפיע.** הרבה לו חכמה יותר ממלאכי השרת, כדאיתא במדרש (ב"ר יז, ד). **משכו.** הוליכו מן המקום שנברא משם. **בעדן.** לאו דווקא, אלא הושיבו בגן של העדן, כדפרישית לעיל. **עיסקו בצפונות.** נתן לו דעה ובינה לעסוק בסתרי תורה. **נצטווה שש.** שש מצוות נתנו לאדם הראשון; ע"ז, גילוי עריות, שפיכות דמים, ברכת השם, גזל, ודינין; כדאיתא במדרש (ב"ר טז, ו). **וראו לזה ספר.** ראוי היה להוליד תולדות מיד לקיום המין, שנאמר בהן (בראשית ה, א) "זה ספר תולדות אדם". אי נמי, ראוי היה שתנתן תורה בימיו, כדפריש"י בישעיה בפסוק "ואשיתוה בתה" (ת, ו). **נזדווגה לו וכו'.** מיד שנזדווגה לו חוה, היה ראוי להוליד בן לקיום המין; אלא ע"י שנתנה לו מעץ הדעת, וגרמה לו להפר מצוות הש"י, נקנסה עליהם מיתה; ולכן נהרג הבל, וגם כל זרע קין נימוחו בדור המבול; ואח"כ כששב בתשובה וישב בתענית ק"ל שנה, אז הוליד כצלמו בדמותו לקיום המין. **נועם יום נופש.** נעימות יום השבת. **המציאם כופר.** פדה אותם מן המוות; לפי שאמרה שבת לפני הקב"ה 'ריבוננו של עולם, כל ששה ימים לא בראת ה'ר'ג, ובי אתה הורג את האדם'! מיד כיפר לו הקב"ה. **סיבב לרוח היום.** סיבב הגלגל מהרה, כדי שתשקע החמה ויבא יום השבת ויליץ עליו. [ופ"ז: הקב"ה היה מתהלך בגן לרוח היום, כדי ליכנס עמו בדברים, כדי שיודה ויכפר לו.] **בעבור נחלתו.** בזכות יעקב וישראל שעתידין לצאת ממנו, ונקראים נחלתו של הקב"ה, שנאמר (דברים לב, ט) "יעקב חבל נחלתו". **סיני להעמידה שבת.** לכו"ע נתנה התורה בשבת (שבת פו:); והעמיד משה החמה, כנגד מה שמיהרה לשקוע ביום חטאו של אדם הראשון, כי בו ביום נתבסס העולם ופסקה הזוהמה שהטיל נחש בבני אדם. **להתאים לסגולתו.** לשון "תואמים" (שמות כו, כד); כלו' להדביק ישראל בהקב"ה, כמו שנאמר (דברים ד, ד) "ואתם הדבקים בה". פירוש אחר: רמז למה שאמרו חז"ל (ב"ר יא, ח) "אמרה שבת לפני הקב"ה 'רבונו של עולם, לכל נתת בן זוג וכו', אמר לה 'כנסת ישראל תהיה בת זוגך וכו'". **אנווה נוייתיו.** אהדר שבחיו, כמו "זה אלי ואנווה" (שמות טו, ב). **זבדני חלק יפה.** חלק לי חלק יפה. **במקחו.** זה התורה, שנאמר (משלי ד, ב) "כי לקח טוב נתתי לכם תורתי אל תעזבוה". **יוסיף אומץ.** כשישראל עוסקים בתורה ובמצוות, כאילו מוסיפים אומץ בכח של מעלה.

עַת דּוֹדִים כְּהַגִּיעַ, וּפְרָק אִישׁוֹת
 עֵקֶב עֲנוּהַ, עָנּוּ נְתִבְקֵשׁ בְּדַרְיִשׁוֹת
 עֲדַת קֹדֶשׁ לְקֹדֶשׁ בְּקֹדֶשׁהּ וּפְרִישׁוֹת

פְּדוּיָהּ מִצֵּעַן תְּשֶׁה, הִכְנִס לְתוֹשִׁיָּהּ
 פְּנוּקִים שְׁלִשָּׁה חֲדָשָׁה, וְנִתְרַפְּאָה שְׁלִישִׁיָּהּ
 פֶּתַח וְרֹאשׁהּ: גְּרוֹת וְשַׁחֲרֹר וְשִׁבְיָהּ

צִיַּנַּת שְׁלֹג בְּיוֹם בְּכוּרֵי קָצִיר
 צִיֵּן לְשׁוֹלַח וּלְמִשְׁתַּלַּח כְּדֵי צִיר
 צְפוּנָה לְקַבֵּל, חֲמֻדָּה אֶלְפִים הָאֲצִיר

עת דודים כהגיע. כשהגיע הזמן שיקבלו ישראל את התורה, ויהיו דודים ואהובים להקב"ה. **פרק אישות.** הגיע הזמן שתהיה כנסת ישראל נשואה להקב"ה, כאשה לבעלה. 'פרק' - לשון זמן. **עקב ענוה.** בשביל הענוה שהיתה במשה רבנו ע"ה, זכה לקבל את התורה. **בקדושה ופרישות.** שקידש את ישראל והפרישם מנשותיהם ג' ימים קודם מתן תורה. **תשה.** לשון חלישות, שתש כוחה מעבודת מצרים. **היכנס לתושיה.** כדי להכניסה בברית התורה, שנקראת 'תושיה' לפי שמתשת כוחו של אדם; כלו' לפי שהיו תשים וחלשים מעבודת מצרים, לא נתן התורה מיד. **פינוקים.** "מעדני מלך" (בראשית מט, כ) תרגם אונקלוס 'תפנוקי מלכא'. **שולשה חודשה.** שלשה תפנוקים נתן להם הקב"ה: באר מן ושליו, כדי לזכך טבעם ושכלם שיהיו ראויים לקבל התורה, עד שנעשו כבריה חדשה. פירוש אחר: קרוב לשלשה חודשים קודם מתן תורה אכלו ישראל את המן, כי הבצק שהוציאו ישראל ממצרים טעמו בו טעם מן. וכל זה, שיזדכך שכלם להבין טעמי התורה; וכן אמרו חז"ל (ז) "לא נתנה תורה לישראל מיד, כדי להרגילם מעט מעט במצוות". ועוד חודשה, שנתחדשו ונתרפאו כל חולי ישראל במעמד הר סיני, ונעשו כמו בריה חדשה. **שלישייה.** ישראל נקראו כן, שנאמר (ישעיה יט, כד) "יהיה ישראל שלישייה"; לפי שהם משולשים-כהנים לויים וישראלים, והוא לשון קצינות ושררה. **גרות ושחרור ושביתה.** ראיה לזה, כי מי שבא להתגייר מגלין לו קצת מצוות, ואין מרבין - עד שירגיל מעט מעט; וכן עבד כנעני שמל וטבל לשם עבדות, אינו חייב בכל המצוות; וכן אשת יפת תואר, אמרה התורה "ובכתה את אביה ואת אמה ירח ימים" (דברים כא, יג), ואמרו חז"ל (מדוש אגדה - בובר) כדי שישתכח זכרון ע"ז מליבה. **כצינת שלג וכו'.** ע"ש הפסוק "צינת שלג ביום קציר ציר נאמן לשולחיו" (משלי כה, יג), פירש"י "כקור ימי שלג שאדם מתאוה לו בימי קציר וכו'"; והפייטן הכניס מילת 'ביכורי', רמז למתן תורה שנקרא 'יום הביכורים' (במדבר כה, כו). ובפרקי דר"א (מ) דורש פסוק זה על משה רבנו ע"ה בשעת מתן תורה. **צויין.** לשון סימן, כלו' מוכן ומזומן היה משה רבנו ע"ה שתנתן תורה על ידו. **לשולח.** זה הקב"ה. **ולמשתלח.** זה לישראל; כאילו אמר 'ולמשתלח אליו', ולשון קצרה דיבר. **כדי ציר.** ראוי היה משה רבנו ע"ה להיות שליח וסרסור ביניהם. **צפונה לקבל.** שיקבלו התורה, שהיתה צפונה וטמונה אצל הקב"ה. **חמדה.** התורה נקראת 'כלי חמדה', כדאיתא במסכת אבות (ג, יד) "חביבין ישראל שניתן להם כלי חמדה וכו'". **אלפים האציר.** לשון 'אוצר', שהיתה התורה צפונה וטמונה באומרו של הקב"ה אלפים שנה קודם בריאת העולם.

רְדוּ מִלְאֲכֵי צְבָאוֹת שְׁנוּנִים, בְּרַכְבְּכֶם

רְשָׁם וְאוֹת רַבָּם מְסִים בְּקַרְבְּכֶם

רַבְתִּים אֶלְפֵי שְׁנָאן, אֲדוּנֵי בָּם

שִׁשִּׁים רַבּוֹא הוֹכְפְלוּ לְמַגְלֵי סִתְרָם

שְׁקִדוֹ בְּשִׁמְחַת עוֹלָם לְהַעֲטִירָם כְּתָרָם

שְׁמַעְיָה הַסּוֹפֵר הַגְּבִילָם, זִרְזָם וְהִתְרָם

חזן: מִמֶּתְנָה אֶל הַנְּחִילוֹת בְּאֵשׁ וּבַמֵּיִם

יֵרֵד זָכָה וְזָכָה בְּשַׁעֲשׂוּעַ יוֹמִים

יִתְרָה חֲבִיבִין לְאֲבִיהֶם שְׁבִשְׁמִים. קְדוֹשׁ

קָרְבוּ לְהַר סִינַי בְּלֵב שְׂוָה

קוֹל עָרַב הַשְּׁמִיעוֹ, וּמְרַאךְ נְאוּהָ

קִדְמוֹ נַעֲשֶׂה לְנִשְׁמַע בְּאַהֲבָ לְחַוָּה

ממתנה אל הנחילות. במדרש (מדרש תהילים- בובר) "למנצח אל הנחילות" (תה' ה, א) - זהו שאמר הכתוב "וממתנה נחילאל" (במדבר כא, יט); כיון שניתנה תורה לאדם במתנה, ניחלו אל". **באש ובמים.** במדרש (במ"ר א, ז) "בשלשה דברים ניתנה תורה: במדבר באש ובמים, לומר לך מה אלו בחינם אף התורה בחינם, ומה אלו הפקר אף התורה אינה מתקיימת אלא במי שעושה עצמו הפקר". ועוד נ"ל שהזכיר 'אש ומים', רמז ב'אש' שישרוף תאוותיו הגופניות - "כך היא דרכה של תורה פת במלח וכו'" (אבות ו, ד); ו'מים' רמז שאינה מתקיימת אלא בנמוכי הרוח, כמים שמניחים המקומות הגבוהים לילך אל העמוקים. [ופ"ז: לפי שרצה ליתן תורה למשה במתנה, העלהו אל הנחילות, פי' סיעות המלכים; ולא נ"ל]. **ירד.** משה רבנו ע"ה נקרא 'ירד', ע"ש שהשפיל והקטין את עצמו; ובזכות הענוה שבו, זכה לקבל את התורה, ולזכות רבים עד אין מספר. **בשעשועי יומיים.** זה התורה, שהיתה כלי שעשועיו של הקב"ה קודם העולם אלפיים שנה, שהן ב' ימים - כי יומו של הקב"ה אלף שנה. **יתירה חיבה חביבין.** "חביבין ישראל שניתן להם כלי חמדה, חיבה יתירה נודעת להם וכו'", כדאיתא במסכת אבות (ג, יד). **בלב שוה.** "ויחן שם ישראל נגד ההר" (שמות יט, ב); אמרו חז"ל (מכילתא דר"י מסכתא דבחדש א) למה אמר 'ויחן' בלשון יחיד? אלא מלמד שכל ישראל היו כאיש אחד בלב אחד לקבל את התורה, אבל שאר כל החניות בתלונות ומחלוקת. **קול ערב השמיעו.** כשאמרו 'נעשה ונשמע'. **ומראך נאוה.** שקיבלו התורה בסבר פנים יפות. **לחווה.** להגיד, כמו "אחווה דעי" (איוב לב, ט); כלו' להראות שהם מקבלים את התורה באהבה, לכך הקדימו 'נעשה' ל'נשמע'. **רדו. ירדו. שנונים ברכבם.** ס"א 'בחרבם'; פי' שיהרגו את ישראל אם לא יקבלו התורה, כדאיתא בתנחומא (עי' פר' תצוה, יא; ופסיקתא דר"כ יב, כב) "שישים ריבוא מלאכים ירדו על הר סיני וכו'". פירוש אחר: חריפים, כלו' חריפים בתורה, כמו "כולם אחוזי חרב" (שה"ש ג, ח) "חגור חרבך על ירך" (תה' מה, ד) דקאי על התורה. **רשם ואות.** כמו שאמרו חז"ל (מכילתא דר"י, מסכתא דשירה פר' א) "אות הוא בצבא שלו". **רבם מסויים בקרבם.** הקב"ה שהוא הרב שלהם, היה כמו אות רשום ומצויין ביניהם. [ופ"ז: שמו משותף בהם, 'מיכאל' וכד']. **רבתיים אלפי.** הם כ"ב אלף מלאכים שהם מחנה שכינה, כנגד כ"ב אלף לויים. **שנאן.** לשון חריפות, ע"ש חריפותם נקראו כך. **ה' במ.** השכינה שרויה תמיד ביניהם, כי הם מחנה שכינה; ופסוק הוא בתהילים (סח, יח). **שישים ריבוא הוכפלו.** כשהקדימו ישראל נעשה לנשמע, הכתיר הקב"ה את ישראל בשני כתרים, אחד כנגד 'נעשה' אחד כנגד 'נשמע'; הרי ב' פעמים שישים ריבוא. **למגלי סתרם.** במסכת שבת (פח). **"בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע, יצאתה בת קול ואמרה 'מי גילה רזי לבני אדם, לשון שמלאכי השרת משתמשים בו וכו'". שקדו.** מיהרו. **שמעיה הסופר.** זה משה רבנו ע"ה. **הגבילם.** הגביל להם את ההר, שלא יעברו את הגבול. **זירזם והתרם.** אח"כ זירזם פעם אחרת, והתרה בהם בשעת מעשה.

חזן: מְסִינֵי בָּא בְּקֹדֶשׁ נְאֻמָּה וְזִיוָתָן
 אֶת פְּנֵי כְלָה לְהַקְבִּיל כְּחֶתֶן
 יִתְרוֹמֵם שְׁמוֹ, לְפִי הַגְדֵּלָה עֲנוּתָן. קְדוֹשׁ
 תְּאוֹם עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרִים, בְּכֻלָּם הִקְדָּם
 תִּקְוָה שְׂאֵי אֶפְשָׁר לְכַשֵּׁר וְדָם
 תַּעֲצוּמוֹת לְמַרְעִים בְּקוּלוֹ נְפִלְאוֹת לִיֶּסֶדֶם
 מִתּוֹךְ שְׁנַרְאָה בַּיָּם כְּגִבּוֹר בְּנִלְחָמִים
 אֶתָּה לְסִינֵי כְּזֶזֶן מְלֵא רַחֲמִים
 יִצְיֵאת מִצְרַיִם לְכֹף הַזְּכָרָה בְּנֵאֻמִּים
 רְאוּ עֵתָה אֲנֹכִי בְּלֵי סִבָּה
 בּוֹרָא וְסוֹבֵל כָּל עַד זְקֵנָה וְשִׁיבָה
 יִחַיד בְּמַלְכוּת, קִדְּם וְתוֹךְ וְלִבָּא

חזן: בְּזִכְרֵי רֹב כְּבוֹדוֹ, לְבִי יִתְיַחֵם
 בְּיוֹם חֲתֻנָּה, נִתְקַדְּשָׁתִי בְּסִינֵי לְהִתְחַם
 אֶקְוֶה בְּגִלוּתִי בְּאֲנֹכִי אוֹתִי יִנַּחֵם. קְדוֹשׁ

רְאוּי לְמַלְךְ צָרְפֵי חֲטִילוֹתָיו לְסַפֵּק
 בְּחֻבָּה לְקַבֵּל מַלְכוּתוֹ, רְצוֹנוֹ לְהַפִּיךְ
 יִקְרַת תְּאוֹתוֹ לְהַשְׁלִים, עָלָיו לְהִתְרַפֵּק

יִחַיד אֶלְהוּתוֹ קִבְּלוּ, שׁוֹב חֲזֹר -
 צְוִי גִזְרוֹתָיו כְּמַלְךְ בְּשִׁלְטָנוֹתוֹ גִּזְר
 לֹא יִהְיֶה כָּךְ אֵל זָר

מְסִינֵי בָּא בְּקוֹדֶשׁ. אמר 'בקודש' כדי לסיים הפסוק "אדני בם סיני בקודש" (סח, יח); ואמר 'מסיני בא' כדי לרמז ששמו 'מאיר', וכן תמצא שרמז שמו כמה פעמים בזה הפיוט. ובא ללמדנו, כי אע"פ שהדיבור יוצא מן הכבוד והשכינה, הקול יוצא מתוך הקודש. וזיוותן. לשון 'זיו' וזוהר. פני כלה להקביל כחתן. "לקראת האלוהים" (שמות יט, יז) פירש"י "מלמד שהשכינה יוצאת לקראתם כחתן לקראת כלה, וזהו ה' מסיני בא' (דברים לג, ב) ולא נאמר 'לסיני בא'". לפי הגדולה ענוותן. כגדולתו כך ענוותנותו. וכבר פירשנו לעיל, כי כל מידותיו יתברך הן בלתי בעלי תכלית. תאום. לשון 'תאומים'; ואמרו חז"ל "שני שדיך" (שה"ש ד, ה) - אלו הלוחות, 'כשני עפרים תאומי צביה' - מכוונות חמש דברות על זו וחמש דברות על זו, דיבור כנגד דיבור, 'אנוכי' כנגד 'לא תרצח' וכן כולן" כדפירש"י בשה"ש. בכללם הקדם. רמז למה שאמרו חז"ל (מכילתא דר"י מסכתא דבחודש ד') "וידבר אלוהים את כל הדברים האלה" (שמות כ, א) - מלמד שאמר הקב"ה כל עשרת הדברות בדיבור אחד, וחזר ופירש כל דיבור בפני עצמו". למרעים בקולו. לשון פסוק הוא בתהילים (איוב לו, ה), והוא לשון 'רעים'; ואמרו חז"ל (ע"י שמ"ר ה, ט) "בשעת מתן תורה נחלק הקול לע' קולות, לע' לשונות, לע' אומות, שנאמר (איוב שס) 'רעים בקולו נפלאות'". בנאומים. לשון דיבור ואמירה, כמו "נאום ה'" (בראשית כב, טז); כלו' לכך הזכיר יציאת מצרים בעשרת הדברות, שנאמר "אנכי ה' אלוהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים", לפי שעל הים נראה כבחור גיבור עושה מלחמה, ובהר סיני כזקן מלא רחמים, ופן יחשבו ח"ו בשתי רשויות, לכך אמר 'ראו עתה כי אנכי ה' אלוהיך אשר הוצאתיך וגו'". קדם ותווד ולבא. כלו' היה הוה ויהיה. ליבי יתייחם. ליבי מתחמם להתקרב לעבודתו. להתחם. לשון תחום וגבול, כלו' שהבדלים מן האומות. באנוכי אותי ינחם. בזכות קבלת התורה ועול מלכותו, שאמר 'אנוכי ה' אלוהיך', ינחם אותנו בגאולה העתידה, שנאמר (ישעיה נא, יב) "אנוכי הוא מנחמכם אמר יי". ראוי למלך. ראוי למלך שיספיק מזון לחיילותיו תחילה, כדי שיקבלו עול מלכותו באהבה ובחיבה, ולכן נתן להם מן ובאר ושליח הכל קודם מתן תורה, כדאיתא במכילתא (דר"י, מסכתא דבחודש ה') להפק. להוציא ולהמציא. להתרפק. לשון חיבור ודיבוק, כלו' געגועים, והוא לשון אהבה וחיבה. יחוד אלוהותו קיבלו. במדרש (ע"י מכילתא דר"י, מסכתא דבחודש ו') "פתח דברך 'איר' (תה' קיט, קל) - פתח ב'אנוכי', הראה תחילה שיש לו דין מלוכה עליהם, ואח"כ גזר גזירותיו".

חַק 'עַל פְּנֵי' עֲתִיק יוֹמִין
 חַי וְקַיִם לְעוֹלָם וְלְעוֹלָמֵי עוֹלָמִים
 קַנּוּא וְנוֹקָם, שְׁלִיט בְּקַנְיָהּ וּבְנֵאוֹמִים

חזון: יִצְאָה מִדַּת מוֹרְדֵי רְבוּעָה בְּקִצְבוֹתָיו
 חֶסֶד וּבְרִית שְׁמוֹרִים לְאַלְפֵי רִבְבוֹתָיו
 קְבוּעִים לְעוֹלָם לְאַהֲבָיו וּלְשׁוֹמְרֵי מִצְוֹתָיו. קָדוֹשׁ

הַשֵּׁם בְּשֵׁתֵי מִדּוֹת אָמור בְּעֵנִין
 קָדָם קְבֵלַת שְׁבוּעָה בְּרַחֲמִים מְצִין
 טָרַד לְשִׁבְעָה, נֶעֱשָׂה לוֹ דִּין

יָמִים יִצְרוּ, וְלוֹ בָּהֶם אָחַד
 זְכוֹר וְשְׁמוֹר לְפָנָיו וּלְאַחֲרָיו יַחַד
 כְּבִיכּוֹל הַכְּתִיב לְעַצְמוֹ בְּמִנוּחָה נְתִיחַד

ח.ק. גזר וחקק. **על פני.** "לא יהיה לך אלוהים אחרים על פני", פי' בעוד שאני קיים, וזהו עד סוף כל הדורות - כי הוא יתברך לעד ולנצח נצחים. **ועתיק יומין.** זה הקב"ה, שהוא חוזק הימים והזמן, ולפניו אין זקנה ובחירות. ויש מפרשים לשון זקנה, דרך כבוד - כזקן מלא חכמה, שכך נראה בסיני. **קנא ונוקם.** דע כי בכל העבירות שבתורה לא נאמר לשון קנאה נקמה, אלא בע"ז; ללמד שהקב"ה מקנא ליפרע מעובדי ע"ז, ואינו עובר על מידתו. **שליט בקנאה ובנאומים.** במחשבה ובדיבור, כי הקנאה בלב; כלו' הקב"ה שליט ויודע תעלומות לב, וכ"ש דיבור הפה. ורמז למה שאמרו חז"ל (קדושין מ.) כי בע"ז הקב"ה מצרף מחשבה למעשה, ונענש על המחשבה וכ"ש על הדיבור אע"פ שלא עבד. **מידת מורדיו רבועה.** כלו' פוקד עוון אבות על שילשים ועל ריבעים. **לאלפי ריבבותיו.** זוכר מעשה הטוב ועושה חסד לאלפים. **קבועים לעולם.** כלו' לצדיקים שומרי מצוותיו עצמם, קבוע השכר לעולמי עד, שאין קץ וסוף לשילום שכרם. **השם בשתי מידות וכו'.** באזהרת "לא תשא את שם יי אלוהיך", הזכיר שתי השמות, שהם מידת הרחמים ומידת הדין, ואח"כ אמר "כי לא ינקה יי" - שם הרחמים לבדו; ללמד כי קודם שבועה ממידת הרחמים נעשה לו רחמים, ואחר שבועה אף מידת רחמים נהפך לו למידת הדין. **מצוין.** לשון אות וסימן. **ימים יוצרו.** הקב"ה ברא ז' ימי השבוע, ובחר לחלקו יום השבת. **לפניו ולאחריו יחד.** בדברות הראשונות כתיב 'זכור', ובשניות כתיב 'שמור', ללמד שצריך להוסיף מחול על הקודש בכניסתו וביציאתו; כי בכניסה שייך לשון 'זכירה' - כלו' זכור ואל תשכח מלקבל השבת, וביציאה שייך לשון 'שמירה' - כלו' שמרהו ואל תניחה מיד. **הכתיב לעצמו במנוחה.** הקב"ה ציוה לכתוב בתורה על עצמו מנוחה ביום השבת, שנאמר (שמות כ, יא) "וינח ביום השביעי", כדי שידרוש האדם ק"ו: ומה הקב"ה שכל מעשיו רק ברוח פיו, שבת וינפש ביום השבת, האדם על אחת כמה וכמה.

אֲזַהֲרֶת רִצְחַ וְעֵקֶף שְׁמַעְנוּ בְּאַרְשֵׁת
מִשְׁלֵשׁ עֶשְׂרֵה מִדּוֹת שְׁהַתּוֹרָה נִדְרָשֶׁת
נְלַמּוּד לְגוֹיֵב נְפִשׁוֹת סְתוּמָה מְמַפְרָשֶׁת

סִיִּים דִּין וְחֻשְׁבוֹן בְּלֹא תַעֲנָה
לְכָלֵל וּפְרָט וּכְלָל חֲמוּד לְהַמְנִה
הַפְרָט מְפָרֵשׁ דְּבַר קוֹנֶה וּמְקַנֶּה

הַקִּישׁ אֵב וְאֵם לְכָבוֹד וּמוֹרָא
לְחֵי עֵד לְהֶאֱרִיךְ, בְּקִלָּה וּבְחֻמּוֹרָה
לְבֵית דִּין בְּמַטָּה אֵינּוּ בְּאֲזַהֲרָה

חזן: מַלְכֵי אֶרֶץ הוֹדוּ לְמֶלֶךְ עוֹלָם
יִשְׁרוּ מַאֲמָרוֹת הָרֵאשׁוֹנִים לְקִלְסָם לְעֵלָם
רֵאשׁ דְּבָרָךְ אֱמֶת נֶצֶב לְעוֹלָם. קְדוֹשׁ

יֵאֵשׁ דָּת כְּנִתְנָה בְּפֶרֶט וְחֻבּוֹר
מִכַּח הָאֵשׁ, נִרְתַּעִים וְשָׁבִים הַצְּבוֹר
נְאֻיִם מְכַבְּדִים וּמְחַבְּבִים אֶת הַדְּבוֹר

הקיש אב ואם וכו'. בכבוד הקדים אב לאם, לפי שגלוי וידוע לפני הקב"ה שהבן מכבד את האם יותר מן האב; ובמורא הקדים אם לאב, שנאמר (ויקרא יט, א) "איש אמו ואביו תיראו", לפי שהבן ירא את אביו יותר מאמו; מלמד ששניהם שווים, בין בכבוד בין במורא. [ופ"ז: כתיב "כבד את אביך וכו'", וכתיב "כבד את יי וכו'" (משלי ג, ט), וכתיב "איש אמו ואביו תיראו"; והפייטן לא כיוון לזה, ודו"ק.] **לחיי עד להאריך**. המכבד אביו ואמו מאריך ימים לעולם הבא, כדר' יעקב (בסוף מסכת חולין קמב.) "למען יאריכון ימיה" לעולם שכולו ארוך". **בקלה ובחמורה**. פי' בשתי מצוות ששכרן שווה, האחת חמורה שבחמורות שהיא כיבוד אב ואם, והאחת קלה שבקלות שהיא שילוח הקן - שישלח את האם שהיא שווה פרוטה או שתיים שלש פרוטות, ובשניהם שכרן אורך ימים; ללמדך שאין אתה יודע מתן שכרן של מצוות, ויש מצוה קלה ששכרה גדול כחמורה שבחמורות. **לביית דין במטה אינה באזהרה**. כל מצוה שמתן שכרה בצידה אין בית דין מצוין עליה, ולפיכך אין ב"ד מחוייב להכריח האדם על כיבוד אב ואם. **מלכי ארץ הודו**. לשון וידוי; כמו שאמרו חז"ל במסכת קידושין (לא) "דרש ר' עולא רבה אפיתחא דבי נשיאה: מאי דכתיב (תה' קלח, ד) 'יודוך ה' כל מלכי ארץ כי שמעו אמרי פיך', 'אמר פיך' לא נאמר אלא 'אמרי פיך', בשעה שאמר הקב"ה 'אנוכי' ולא יהיה לך' אמרו אומות העולם לכבוד עצמו הוא דורש, כששמעו 'כבד את אביך ואת אמך חזרו והודו למאמרות הראשונות. רב נחמן בר יצחק אמר מהכא: 'ראש דברך אמת' (תה' קיט, קט) - וכי ראש דברך אמת ולא סוף דברך, אלא מה סוף דברך אמת אף ראש דברך אמת". **לעלם**. לשון עילוי ומעלה, כמו "נאום הגבר הוקם על" (ש"ב כג, א). **אש דת**. שהתורה ניתנה מתוך האש. או שהיתה כתובה לפני הקב"ה באש שחורה ע"ג אש לבנה. **בפרט וחיבור**. כלו' בפרט וכלל, כי הכלל מחבר וכולל כמה עניינים. [ופ"ז: בתחילה כלל כל עשרת הדברות בדיבור אחד, ואח"כ פרטן.] **נרתעים**. בלשון חז"ל (פרה ג, א) 'נרתע לאחוריו', והוא עניין פחד ורעדה; ואמרו חז"ל (שבת פח:): שהיו ישראל נרתעין לאחוריהן י"ב מיל מפחד הדיבור, ומלאכי השרת באין ומסייעין אותן, כמו שנאמר (תה' סח, יג) "מלאכי צבאות יודוין יודוין". **ועקף**. הוא לשון זנות, ובמכילתא (דר"י, מסכתא דבחווש ח) "לא תנאף - אזהרה לעוקף אחר המנאף" פי' שמזמין ניאוף לחבירו, ובערוך ערך 'עקב' - 'פי' הולך על עקביו ומזמין לחבירו ניאוף". **בארשת**. לשון דיבור. **נלמוד לגויב נפשות וכו'**. פי' "לא תגנוב" האמור בעשרת הדברות בגונב נפשות הכתוב מדבר, שזהו מידה בתורה 'דבר הלמד מעניינו', מה "לא תרצח, לא תנאף" בדבר שחייבים עליו מיתת ב"ד אף "לא תגנוב" בדבר שחייבים עליו מיתת ב"ד - דהיינו גונב נפשות. **סוייב**. לשון 'סימן'; כלו' התורה פירשה דין וחשבון של המעיד שקר: "ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו" (דברים יט, יט), וכל דין שיש לזה שהעידו עליו שקר חוזר לעד השקר - בין 'דין' מיתה ובין 'חשבון' ממון. **לכלל ופרט וכלל**. פי' "לא תחמוד" כלל, "אשת רעך ועבדו ואמתו" פרט, "וכל אשר לרעך" חזר וכלל, מה הפרט מפורש שהוא דבר הקונה ומקנה; יצא חמדת התורה שהיא מותרת, כמו שאמרו חז"ל (ב"ב כא) "קנאת סופרים תרבה חכמה", וכן מותר לאדם לחמוד בן חבירו לבתו או בת חבירו לבנו.

חזן: חַמְשָׁה מוֹל חַמְשָׁה בְּלַחֹת הַסְּדִירִים
 זֶה כְּנֶגֶד זֶה מְכֻנָּיִם כְּסִדְרָם
 קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל, לְזִכּוֹתֵם הַגְּדִילִם וְהַאֲדִירִים. קְדוֹשׁ

מִנְשִׁיקוֹת פֶּה נִבְחָרָה סְעוּדַת מֶלֶךְ
 אֲנֹתָה נִפְשִׁי, בְּצִלּוֹ חֲמַדְתִּי לְהַמְלִיךְ
 יֵין הַטּוֹב, חֲפִי לְדוּדֵי הוֹלֵךְ

רְצוּיָה הֵייתִי אֲזִי כְּמוֹצְאָת שְׁלוֹם
 יְחִידִי לְאַרְךָ יָמִים עֲזַבְנִי הֵלֵם
 מְתִי אָבוֹא וְאַרְאֶה לְאֵל עֵילוֹם

בְּרַגְג נִכְסְפָה נִפְשִׁי חֲצֵרוֹתַי לְדַרְשָׁה
 בְּיוֹם הַבְּכוּרִים לְהַקְרִיב מִנְחָה חֲדָשָׁה
 אֲדוֹן עוֹלָם יְחִיד לְהַמְלִיכוֹ בְּקִנְיָנִי

חזן: מִמְעֻנּוֹת אַרְיֹת יִרְאֶה, יִשְׁלַם נִכְלָאִים
 חֲשׂוֹף זְרוּעָה, קִבֵּץ וְנֶהַל טְלָאִים
 וְעַרְבָּה לִי מִנְחַת יְהוּדָה וִירוּשָׁלָיִם. קְדוֹשׁ

הכל יודוך והכל ישבחוך וכו'

חמשה מול חמשה. חמש דברות על לוח זה וחמש דברות על לוח זה, ומכוונים אלו כנגד אלו, כדפרישית לעיל. מנשיקות פה. על שם נתינת התורה, שדיבר עמנו פה אל פה, שנאמר (דברים ה, ז) "פנים בפנים דיבר ה' עמכם". נבחרה סעודת מלך. נהנו מזיו השכינה יותר מכל סעודת עונג ושמחה, שנאמר (שמות כד, יא) "ויחזו את האלוהים ויאכלו וישתו" - כתרגומו. בצילו חימדתי. בצל התורה והמצוות. להמלך. על שם התורה, שנאמר (משלי ח, טו) "בי מלכים ימלוכו". יין הטוב חיכי לדודי הולך. לשון פסוק הוא בשיר השירים (ו, ט) "וחיכך כיון הטוב"; כלו' כשישראל עוסקים בתורה שנמשלת ליין, ובמעשים טובים, אז תפילתם הולכת דרך מישרים ומקובלת לפני הקב"ה, וזהו 'חיכי לדודי הולך'. רצויה הייתי אז כמוצאת שלום. לשון פסוק הוא בשיר השירים (ח, ט), פירש"י "ככלה הנמצאת שלימה, ושלום בבית בעלה". לאל עילום. להקב"ה, שהוא נעלם מעין כל חי. ברגג נכספה. שניהם לשון חמדה. ממעונות אריות. ישראל, שדרין בין האומות שנמשלו לאריות. נכלאים. לשון מחשבה רעה, כמו "ויתנכלו אותו להמיתו" (בראשית לו, יח). [ופ"ז "ישלם להם גמולם בראשם, בשביל ישראל שהם נאסרים בגלות", מפרשו לשון "בתי כלאים" (ישעיה מב, מב); ולפירושו צריך להוסיף תיבות]. חשוף. לשון גילוי ויד רמה. ונהל. לשון הנהגה בלי פחד ואימה. ויש בזה הפיוט ג' אלף-ביתות, ואפשר שרמז בזה לתורה נביאים וכתובים; וחתום בו 'מאיר בר יצחק הקטן יזכה לחיי עד אמן סלה', וכפל שמו כמה פעמים.

אופן

קְדוּשׁ קְדוּשׁ קְדוּשׁ יְיָ צְבָאוֹת, מְלֵא כָּל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ

מְשַׁבְּחוֹת וּמְפָלְאוֹת	/	בְּרַבּוּאוֹת	/	כְּבוֹדוֹ אוֹת
בְּסִלְסוּל הוֹד וְנִפְלְאוֹת	/	מְשַׁכְּלָלוֹת	/	בְּהִיכְלוֹת
בְּכָל כְּבוֹד מְסֻלָּאוֹת	/	מְנַשְּׂאוֹת	/	וּבָם כְּסָאוֹת
שְׁבַעְתָּן אוֹר מְמַלְאוֹת	/	בְּנוֹי מַעְלוֹת	/	וּמַתְעַלּוֹת
שְׁבִיעִית הִיא לְהַעֲלֵאוֹת	/	וְכֵס נוֹרָא	/	פָּאָר אוֹרָה
פְּלָדוֹת אֶצְטְבְּלָאוֹת	/	וּבְדַמָּה	/	וְשֵׁם אֵימָה
שְׁמוֹ חֲקוּק בְּטַבְּלָאוֹת	/	וְעַל לְבָם	/	אֲדָנֵי בָם
לְהַקְרָאוֹת בְּמוֹרָאוֹת	/	בְּצָבָא וָאוֹת	/	וּבָם נְאוֹת

קְדוּשׁ קְדוּשׁ קְדוּשׁ יְיָ צְבָאוֹת

כבודו אות. אמרו חז"ל (מכילתא דר"י, מסכתא דשירה פר' א') "למה נקרא הקב"ה יי צבאות, לומר לך אות הוא בצבא שלו", כלו' ניכר ומסויים בתפארת וגדולה בין המלאכים. **בריבואות.** בריבוא רבבות מלאכים. **ומופלאות.** שמות המלאכים מופלאים ונעלמים, ומשתנים בכל עת לפי השליחות שמשלחין בו. ועוד נראה לי, שהמלאכים מעלימים שמותיהם מבני אדם כדי שלא ישביעום. **בהיכלות משוכללות.** מיוסדות בהיכלות שלמעלה. **בסלסול.** לשון תהילה ורוממות. **ובם כסאות.** תוך אותן ההיכלות יש כמה כסאות. **מנושאות.** לשון התרוממות. **מסולאות.** מפוארות ומשובחות. **ומתעלות.** לשון עילוי ורוממות. **בנוי מעלות.** לשון פאר ושבח. **שבעתן אור ממולאות.** דע כי נמצא בספר המרכבה (עי' 'סודי רו"י' לבעל הרוקח, ח"ב 'הלכות הכסא'), שזוהר כסא הכבוד והחיות שברקיע העליון מזהיר כל כך, עד שהזהרורית בוקע בכל שבעת הרקיעים, עד שנראה כאילו היה כסא וחיות בכל אחד מן ז' הרקיעים; וזהו שאמר הפייטן 'שבעתן אור ממולאות פאר אורה וכס נורא' כלו' כל ז' הרקיעים מלאים מאור הכסא, כדפרישית. או רמז כי כל אוצרות מעלה כלולים בז' היכלות, וכולן מלאין מאורו של הקב"ה. **פאר אורה וכס נורא.** רמז כי השכינה היא 'עטרת תפארת', וכסא להקב"ה שנקרא 'נורא', ולכן נקראה 'שכינה' ע"ש כבוד הקב"ה ששוכן בתוכה. ויש בה ז' היכלות; וכשמתקבלת שפע מלמעלה, מתעלת ומתרוממת עד הכתר, ומתמלאין כל אותן ההיכלות שפע וברכה, ומריקה על התחתונים. **שביעית היא להעלאות.** לפי פשוטו זהו הרקיע הראשון, והולך ומונה שבעה רקיעים ממעלה למטה; ולכן אמר 'להעלאות', כלו' הוא הרקיע השביעי ממטה למעלה; ונקרא 'ערבות'. ולפי הרמז, רומז לשכינה, שהיא המידה השביעית ממידותיו של הקב"ה. **ובדממה.** כל המלאכים הקרובים אל השכינה, יש עליהם אימה יתירה, דוממים ושותקים מאימת השכינה. **פלדות.** כמו 'לפידות אש', וכינוי הוא למלאכים. **אצטבלאות.** פי' שורות שורות וכיתות כיתות של מלאכים. **ה' בם.** הקב"ה שוכן בתוכם. **שמו חקוק בטבלאות.** כל מלאך יש לו כמין קמיע על ליבו, ושמו של הקב"ה וחותמו עליו. 'טבלא' - כמין קרש מרובע. **ובם נאות.** לשון 'שבח נאה'. **בצבא ואות.** יש להם סימן ועת ידוע מתי יתחילו בתהילות הש"י, שלא יקדים אחד לחבירו. 'צבא' לשון זמן, כמו "כי מלאה צבאה" (שעיה מ, ב).

בְּסִמּוּךְ לָהּ / יָקָר מֵעֵלָה / וְכֵס מַלְכוּת לְחַי עוֹלָם
 בְּזוּיּוֹת / כְּבוֹד חַיּוֹת / כְּחֵז חוֹזָה בְּמִפְעָלָם
 וּבְחִמְיִשִּׁית / הַזֶּר הַשִּׁית / וְכֵס צָדֵק לְכָל נִעְלָם
 וְשֵׁם יָדִין / אָמַת בְּדִין / כְּבֹט מִשְׁפִּיל בְּקִין עוֹלָם
 רְבִיעִית לָהּ / כְּמוֹ כְּלָהּ / וְכֵס קְדוּשׁ בְּשִׁכְלוֹלָם
 וְהוּא כְּוֹן / לְכָל גִּוּן / לְמוֹל הַזְּבוּל וּבֵית עוֹלָם
 וְשֵׁם יוֹשֵׁב / וְגַם יִקְשֵׁב / לְחִין אָבוֹת וְהַלּוּלָם
 מְקוֹם מְקַדְשׁ / וְשִׁיר חֲדָשׁ / לְמִלְאָכִים וְאַרְאָלָם

קְדוּשׁ קְדוּשׁ קְדוּשׁ יְיָ צְבָאוֹת

.....

בסמוך לה. לפירוש הראשון: סמוך לרקיע השביעי שנקרא 'ערבות', יש רקיע שנקרא 'מכון', והוא שישי ממטה למעלה; ולפי זה, הכסא והחיות יהיו בזה הרקיע השני, ויהיה 'ערבות' על ראשי החיות, ויסכים לְדַבְרֵי האומר (סודי רו"י לבעל הרוקח, ח"א אות צ') כי 'ערבות' הוא לשון מישור - לשון "ערבות מואב" (במדבר כב, א). ולפי הרמז, יהיה מוסב למעלה - שאמר 'שביעית היא להעלאות'; כי השכינה היא כיסא למה שלמעלה הימנה, וכסא הכבוד סמוך לה למטה ממנה. **בזויות כבוד חיות.** יאמר, כי ארבע חיות הקודש אינן עומדות ממש תחת כסא הכבוד, אלא בארבעת זויות הכסא. ולפירוש הראשון: בארבעת זויות הרקיע עומדות החיות, ולא באמצע. **כחז חוזה.** כמו שראה הנביא יחזקאל. **ובהמישית.** הוא הרקיע שנקרא 'מעון', והוא חמישי ממטה למעלה. ולפי הרמז: יש לך לדעת, כי זולת ארבעת החיות יש חיה חמישית גדולה, למעלה מהן; וכן תמצא ב'אופן' של שבת הגדול, זה לשונו "ועל ארבעתן מלמעלה חיה חמישית גדולה"; ולפי הנראה, שהוא כרוב המיוחד שבסוד המרכבה, ויש לה פני אדם, וכל הכינויים שבמרכבה כגון 'עיני ה'' 'אזני ה'' וכיו"ב עלה קאי, ולכן אמר 'ושם ידין וכו'' כי על חיה זו נאמר "לא ישא לפשעיהם" (שמות כג, כא); ודברים רבים ועמוקים נאמרו בחיה זו, ועי' בבחי' סוף פרשת בשלח (במדבר טו, לח; ד"ה 'זעשו').

כבט. לשון 'הבטה'; כלו' כמו שהביט וראה דניאל, שנקרא 'משכיל' שנאמר (דניאל ט, כה) "תדע ותשכיל מן מוצא דבר". **רביעית.** זהו הרקיע שנקרא 'זבול', שבו ירושלים ובית המקדש, כדאיתא בחגיגה (יב, ב), ולכן אמר הפייטן 'למול הזבול ובית עולם'. ולפי הרמז, רומז על החיה הראשונה מן ארבע החיות, והיא רביעית להשגתינו - ממטה למעלה. **כמו כולה.** פי' החיה הזאת, שהיא 'פני אדם', שקולה וחשובה כנגד כולן. **בשכלולם.** לשון יסוד, תרגום "יסוד" (מ"א ז, י) - 'שכלול'. **והוא כוון.** קאי על הכסא; שהוא כמראה לבנת הספיר, שמקבל כל מראה וגוון. **למול הזבול.** כסא הכבוד מכוון כנגד בית המקדש שלמטה, שנקרא 'זבול' שנאמר (מ"א ח, יג) "בנה בניתי בית זבול לך". **ובית עולם.** בית המקדש נקרא כן, שנאמר (שם) "מכון לשבתך עולמים", שקדושתו קדושת עולם.

מְשַׁלֵּשֶׁת / מְקַדְשֶׁת / בְּרִכַּב אִשׁ וְכַס גְּאֹהָה
 גְּאֹן זְהִיּוֹן / וְעַז חֲבִיּוֹן / לְשֵׁם יוֹשֵׁב בְּמַעְרְבָה
 וְהוּא נִפְתַּח / וְגַם נִמְתַּח / בְּהַר סִינַי בְּאֵשׁ לִבָּה
 וְשֵׁם קוּדִים / וְגַם מוֹדִים / מְאוּרֵי אוֹר וְלִהְבָּה
 וְהַשְּׁנִית / לְהוֹד תְּכֵנִית / בְּכַס גְּדֵלָה וּמְרַכְבָּה
 וְשֵׁם הַשָּׂר / שְׁנַיִם עֶשֶׂר / כָּל"ש צִמְחָ"ן וְכָל צָבָא
 וְרֵאשׁוֹנָה / בְּהוֹד יְשׁוּנָה / בְּכַס גְּבוּרָה לְהַתְּיַצְבָּה
 וְשֵׁם פְּשׁוּטָה / בְּעַז קְשׁוּטָה / לְמוֹל שְׂבִיִּים לְהַשְׁיבָה
 מְזוֹן מְחִיָּה / לְכָל בְּרִיָּה / בְּתַקוּן רַב לְהַתְּחַשְׁבָּה
 וְבו זְכִיִּים / וּמְלֶאכִים / קְדֻשָּׁתָם לְהַקְשִׁיבָה

קְדוּשׁ קְדוּשׁ קְדוּשׁ יְיָ צְבָאוֹת

משולשת. זהו הרקיע השלישי, שנקרא 'שחקים'. ומרמז אל החיה השלישית להשגתינו, והיא השנייה, נקראת 'פני אריה'. **זהיון.** לשון חדווה ושמחה. וגם לשון זיו אורה. **לשם יושב במערבה.** עיקר דירת השכינה במערב. ואש המזבח רבוצה עליו בבית ראשון כאריה. **והוא נפתח.** לפירוש הראשון דקאי על הרקיע שנקרא 'שחקים', יאמר שהוא נפתח להמטיר מן, כדאיתא בחגיגה (סו). ולפירוש השני, מרמז כי דרך אותה החיה ניתנה התורה; כי 'פני אריה' מימין, והתורה ניתנה מימין הכסא - שנאמר (דברים לג, ב) "מימינו אש דת למו". **נמתח.** נמשכה התורה ונתפשטה משם, כמו "וימתחם כאוהל" (ישעיה מ, כב). **באש לבה.** באש להבה. **ושם קודים.** מוסב לעיל - שאמר כי השכינה במערב, לכן כל מאורי אור [שהן חמה ולבנה וכל הכוכבים] שוקעים במערב, לפי שמשותחיים כנגד השכינה, כדאיתא במדרש (סנהדרין צא). **והשנית.** זהו רקיע השני, שנקרא 'רקיע'. ולפירוש השני רמז על החיה השנית ממטה למעלה, והוא 'פני שור מהשמאל'. **להוד תכנית.** לשון 'הכנה', כלו' הכין ותיקן. ואפשר שרמז לנשמות, שהן גנוזות תחת כסא הכבוד, ונבראו בשמאל; וזהו 'הוד תכנית', כי הנשמה היא הודו והדרו של אדם, ונאצלה מהוד השכינה ומידת 'הוד' שבשמאל המרכבה, והיא הכנה לאדם לקבל השלימות, כדלעיל ב'וצר' שלפני שבועות (באות ג). **ושם הישר.** ה-ש' בשמאל, לשון שררה. **שנים עשר.** י"ב מזלות. **כל"ש צמח"ן.** הן שבעת כוכבי לכת, שהן כוכב לבנה שבתאי צדק מאדים חמה נוגה. וסידורם הנכון שצ"ם חנכ"ל, ואמר כל"ש צמח"ן לפי שתחילת ליל א' משמש כוכב, ולפי סדר השעות משמשין שצ"ם חנכ"ל, כדפירש"י בברכות (נט: ד"ה שבתאי ע"ש). **וכל צבא.** כל צבאות שאר הכוכבים, כדאיתא בחגיגה (סו) "רקיע" - שבו חמה ולבנה וכוכבים וכו'. וכולן נבראו והושפעו במידה זו, שהרי העולם נברא במידת הדין - שהוא מהשמאל. **וראשונה.** זה רקיע ראשון, שנקרא 'זילון', שהוא קרוב אלינו. ולפירוש השני זהו 'פני נשר', שהיא קרובה וראשונה להשגתינו. ולעניות דעתי שהפיטן היה לו דרך אחר, ורמז במידות המרכבה העליונה; ואולם לא באתי לפרש אלא כפי יד השגתי, לפי פשוטו, להבין דבר דבור על אופניו. **ושם פשוטה וכו'.** כשישראל עושין רצונו של הקב"ה, אז השכינה קרובה אלינו - ברקיע התחתון, וידו פשוטה וכו'. ולפירוש השני: בפרקי המרכבה (יחזקאל א, ח) "וידי אדם", 'וידו' כתיב, מלמד שידו של הקב"ה פשוטה תחת כנפי החיות לקבל שבים, כדאיתא במסכת חגיגה (פסחים קיט); והוא מתחת כנפי ה'נשר', וזהו 'ושם פשוטה'; ובפרקי דר"א (ז) מביא ראייה מדכתיב "דודי שלח ידו מן החור" (שה"ש ה, ז), ויש בזה סוד. **בעוז קשוטה.** בפרק 'אע"פ' (ז) "ולא יקדיח בקשטנית", פי' כלי שנוקבים בו את הספינות; "ויעתר לו" הכתוב במנשה (דה"ב לג, יג) דרשו חז"ל (סנהדרין קג) "אל תיקרי 'ויעתר' אלא 'ויחתר', מלמד שחתר לו הקב"ה חור מתחת כסא הכבוד וקיבל תשובתו". פירוש אחר, לשון 'קישוטי כלה'. כלו' כובש הדין ברחמים ופושט ידו לקבל שבים. **מזון מחיה.** דרך אותו הצינור משפיע מזון ומחיה לכל העולם, כצדיק כרשע; כדאיתא במדרש הנעלם (ד"ח רות מו). "מזוני דעלמא לא אתיין אלא מגו דינא, ובגין דא קשין מזונותיו של אדם כקריעת ים סוף" וכדאיתא בפסחים (קיה).

בְּהִגִּיעַ / לְהִפְגִּיעַ /	וַיּוֹם נִכּוֹן בְּמוֹצָאוֹ
אֲזֵי נָעִים / בְּקוֹל, יִרְעִים - /	אֲלֵי חַיּוֹת בְּהִרְצָאוֹ
כְּבוֹד כְּסָאוֹ / הִדָּר שִׂיאוֹ /	תָּנוּ, כְּבוֹד לְנִמְצָאוֹ
דָּמָם כְּנֶף / עֲדֵי יוֹצֵנָה /	בְּקוֹל יַעֲקֹב וַצֹּאֲצָאוֹ
בְּעַת עֲמֻדָּם / בְּמַעֲמָדָם /	לְכוּן לֵב לְמוֹרָאוֹ
שָׂאת עֵינָם / לְמִשְׁעָנָם /	לְהִקְדִּישׁוּ בְּמִקְרָאוֹ
אֲזֵי פוֹנָה / וְאֵז יִהְיֶה /	בְּעוֹלָמוֹ אֲשֶׁר בְּרָאוֹ
בְּעִנּוּתוֹ / וּבְחִבָּתוֹ /	מִנִּשְׁק זֵיו מְקִרָאוֹ

קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ יְיָ צְבָאוֹת

וְהַחַיּוֹת יִשׁוֹרְרוּ, וְכָרוּבִים יִפְאָרוּ, וּשְׁרָפִים יִרְנוּ, וְאַרְאָלִים יִבְרְכוּ, פְּנֵי כָל חַיָּה וְאוֹפֵן וְכָרוּב
לְעַמַּת שְׁרָפִים; לְעַמַּת מְשַׁבְּחִים, וְאוֹמְרִים:

בְּהִגִּיעַ לְהִפְגִּיעַ. כשיגיע זמן התפילה; שאין 'פגיעה' אלא תפילה, שנאמר (בראשית כח, יא) "ויפגע במקום". **וַיּוֹם נִכּוֹן בְּמוֹצָאוֹ.** כשיעלה עמוד השחר; על דרך "הולך ואור עד נכון היום" (משלי ד, יח). **אֲזֵי נָעִים בְּקוֹל יִרְעִים.** המלאך הממונה על התפילה מרעיש בקול נעים, ומעורר המלאכים. **בְּהִרְצָאוֹ.** לשון סיפור ושבח. או לשון 'ריצוי'. **הִדָּר שִׂיאוֹ.** תפארת גדולתו ורוממותו. **תָּנוּ כְּבוֹד לְנִמְצָאוֹ.** תנו כבוד להקב"ה, שהוא הנמצא האמיתי; כי הוא מחוייב המציאות, וכל נמצא זולתו יתברך הוא אפשרי המציאות. **דָּמָם כְּנֶף.** החיות וכל פמליא של מעלה שותקין ודוממין מלומר שירה. ואמר 'כנף', לפי שכל שירתן אינה אלא בכנפיים. **עֲדֵי יוֹצֵנָה.** לשון 'מצנפת' ועטרה; כלו' אין המלאכים רשאים לומר שירה, עד שיתעטר הקב"ה תחילה מתפילתן של ישראל. אי נמי 'יוצנף' לשון הגבהת קול בתפילה, ובגמ' דחולין פרק 'אותו ואת בנו' (ט.ט.) "צניף קוליה בר סוסיא" - פי' קול נעים ודק. **יַעֲקֹב וַצֹּאֲצָאוֹ.** יעקב, ובניו - שהן כל ישראל. **בְּעַת עֲמֻדָּם וכו'.** כשעומדין ישראל ב'קדושה'. **שָׂאת עֵינָם.** שנושאים עיניהם למרום כשאומרים הקדושה. **בְּמִקְרָאוֹ.** בפסוקי הקדושה. **אֲזֵי פוֹנָה** הקב"ה ממעון קדשו, להאזין הקדושה. **וְאֵז יִהְיֶה.** הקב"ה נהנה אז הנאה מרובה; כדאיתא בספר היכלות (ט, ב) "ברוכים אתם לה' שמים ויורדי מרכבה, אם תאמרו לבני מה שאני עושה בשעה שמקדישין ואומרים 'קדוש קדוש קדוש', ולמדו אותם שיהיו עיניהם נשואות למרום בבית תפילתן ונושאים עצמן למעלה, כי אין לי הנאה בעולם כאותה שעה - שעיניהם נשואות בעיני ועיני בעיניהם". **בְּעִנּוּתוֹ וּבְחִבָּתוֹ.** בשביל הענווה שהיתה ביעקב אבינו ע"ה, ובשביל החיבה שחיבב הקב"ה ליעקב. **מִנִּשְׁק זֵיו מְקִרָאוֹ.** כשישראל אומרים קדושה, הקב"ה יורד משמי המרכבה, ומנשק לזיו איקונין של יעקב החקוק בכסא הכבוד. 'מקוראו' זה יעקב, שנאמר (ישעיה מח, יב) "ישראל מקוראי".

אהבה

אם זו שבת פרשת בהעלותך, אין אומרים אהבה, אלא מאורה - 'אשר יצר' (עמ' 79)

סימן: אברהם ברבי שמואל

אֲשֶׁר יִהְיֶה / עִם יְדִידוֹ / עוֹבְדִים לוֹ אֶחָד שְׁכֵם
 אֶל יִרְאִיו / בְּיַד נְבִיאָיו / פָּץ: יְרוּם לְרַחֲמֵכֶם
 אֶל תִּירָאוּ / עַתָּה, תִּירָאוּ - / מִפֶּלֶת שׁוֹנְאֵיכֶם
 זֶה חֲלָקֶם / יוֹם נֶקֶם / שְׁנַת שְׁלוֹם לְרִיב עֵירֶכֶם
 וְהֵרַג רַב / בְּגוֹי, תָּרַב - / מִשְׁכַּנִּי אֲשֶׁר בְּתוֹכְכֶם

שְׁמִי עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל נֹצֵחַ, וְאֲנִי אֶכְרַכֶּם

בְּעֵדַת אֵל / יִשְׂרָאֵל / יִשְׂאוּ אֶת קוֹל, כְּהֲנִי
 אֲמַר לָהֶם / לְבַנְיָהֶם / יְבָרְכֶה יְיָ
 וַיִּשְׁמְרֶה / מִצָּרָה / וְרוֹמְמָה יְמִין יְיָ
 אֱלֹהֶיךָ / בְּאֶהְלִיךָ / יָאֵר פָּנָיו יְיָ
 וַיַּחֲנֶה / וַעֲוֹנָה / יִשְׂאָ בְּרַחֲמָיו יְיָ
 יוֹם מְהוֹמָה / לְמַזָּה וְשִׁמָּה / וַנִּקְמָה בְּיַד גְּאֻלְכֶם

שְׁמִי עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל נֹצֵחַ, וְאֲנִי אֶכְרַכֶּם

.....
אחד שכמ. פסוק הוא בצפניה (ג, ט) "לעבדו שכמ אחד", כלו' יטו שכמם לעבדו בלב שלם ובדעה אחת. ולי נראה, 'שכמ אחד' - חלק אחד; לפי שהיו ישראל נחלקים לשתי ממלכות, אמר כי לעתיד לא יחצו עוד לשתי ממלכת. **פץ.** דיבר. **יום נקם שנת שילום.** ע"ש הפסוק "יום נקם לה' שנת שילומים לריב ציון" (ישעיה לז, ח), פירש"י "ישלם גמול על עסקי ריב ציון, הצעקת לשופטה מהמריעים לה". **באוהליך.** בבית המקדש. **למזה ושמה.** הם מבני אדום. [ופ"ז 'מזה' לשון בזיון; ואינו נכון.]

רבות גדלך / ישם לך / שלום, לחזות בנעם
 להם נשבע / על ארבע / לאב המון בכל העם
 לשום שמו / בתוך עמו / ממצוקות להושיעם
 בלי להכרית / שומרי ברית / ביום עברה ונעם
 שמי יקראו / והם יראו / ברבות פחול זרעם
 בגיל ורנה / תביאנה / בהיכל מלך צורכם

שמי על בני ישראל נצח, ואני אכרכם

החזקתי / זעקתי / לפני שוכן מרומים
 פן יקשיב / נשבות להשיב / מפזרת במתקוממים
 ובא לנס / עמד לנס / ונשא נס לעמים
 אז יאמרו / לכו ובחרו / ארחות יעקב תמימים
 פי מלכם / הדריכם / להתהלל בפועלים
 מעון האל / בישראל / מחמד הוא בכל אמים
 שמו אהבו / לכו, שובו - / לכם אל אהליכם

שמי על בני ישראל נצח, ואני אכרכם

בשבת שלפני שבועות:

אור קדש על ציון תאיר, ונזקה
 כלנו מהרה לאורו. פרוף אתה יי
 יוצר המאורות.

בשבת שאחר שבועות:

וקרבתנו לשמך הגדול סלה באמת, להודות לך
 וליחודך באהבה. פרוף אתה יי הבוחר בעמו
 ישראל באהבה.

להם נשבע על ארבע. הקב"ה נשבע להם לישראל להיות עמהם בארבע מלכויות. אי נמי, נשבע להם בשמו הגדול של ארבע אותיות, שנאמר (בראשית כב, טז) "בי נשבעתי נאום יי וגו'". אי נמי, על ארבעה דברים נשבע הקב"ה וכתר ברית עם אברהם אבינו ע"ה: דהיינו עגלה, ועז, ואיל, ותור וגוזל; והם רמז לארבע מלכויות. **לאב המון**. אברהם ע"ה נקרא 'אב המון גוים' (בראשית יז, ד). **החזקתי**. בתפילה. [ופ"ז: החזקתי באמונתי]. **פן יקשיב**. אולי יקשיב. **מפוזרת במתקוממים**. בין האומות, שהן שונאי ישראל. **ובא לנס**. לשון ניסים ממש. **ונשא נס**. לשון דגל, והוא עניין התנשאות ורוממות. **אז יאמרו**. כל האומות. **לכו ובחרו** וכו'. יבואו כל הגוים להתגייר, שנאמר (צפניה ג, ט) "אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם יי". והשאר מבואר. **ונראה כי שם המתקנו אברהם שמואל**.

זולת

על הַרְאִשׁוֹנִים וְעַל הָאֲחֵרוֹנִים לְעוֹלָם וָעֶד חֶק וְלֹא יַעֲבֹר. אֲמַת שְׁאֵתָהּ הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ לְעוֹלָם וָעֶד. אֵתָהּ הוּא מְלַכְנוּ, מְלֶךְ אֲבוֹתֵינוּ אֵתָהּ. לְמַעַן שְׂמָךְ מִהֵר לְגַאֲלָנוּ כְּאֲשֶׁר גָּאֲלָתָ אֶת אֲבוֹתֵינוּ. אֲמַת מֵעוֹלָם שְׂמָךְ הַגָּדוֹל עָלֵינוּ נִקְרָא בְּאַהֲבָה, אֵין אֱלֹהִים זוֹלָתָהּ.

סימן: א"ב, יוסף בן שמואל

זֶהֲרֵ, הַשְּׁמִיעַ בְּאֲרָקִים

חֲרוֹת בְּשָׁנֵי פָרָקִים

טְסִי שְׁלֵהֲבֵת נִזְרָקִים

וַיְהִי קִלְת וּבְרָקִים

יָמָה נִדְמָה, בְּשִׁפְתוֹ

כְּשִׁלַּח בְּנֵי אֲשִׁפְתוֹ

לְסִין רַעֲנָנָה כִּפְתוֹ

כְּחֲתָן יוֹצֵא מִחֻפְתוֹ

אוֹר יִשְׂרָאֵל וְקִדּוּשׁוֹ

בְּפֶאֶרְן הַרְקִיעַ וְדָשׁוֹ

גְּלָה כָּל טַעַם וְחִדּוּשׁוֹ

עֵז וְתַפְאֶרֶת בְּמִקְדָּשׁוֹ

דָּת צָרוּפָה וּמִזְקָה

הַדּוֹר, בְּאַצְבַּע חֲקָקָה

וּמִרְוֵי דְדִיָּה לְלוֹקָה

הַשְּׁבִיעַ נְפִישׁ שְׁקָקָה

אוֹר יִשְׂרָאֵל וְקִדּוּשׁוֹ. זה הקב"ה. **בפארן הרקיע**. אמרו חז"ל (עי' ספרי. ועי' זוהר פר' תרומה קלא). "הופיע מהר פארן" (דברים לג, ב) - מלמד שזרח ונתפשט זוהר הכבוד על הר סיני משעת בואו לפארן. **הרקיע ודשו**. שניהם לשון דריסת רגל, כמו "ורקע ברגלך" (יחזקאל ג, יא). **הדור**. זה הקב"ה. **באצבע חקקה**. אלו הלוחות, שהיו כתובים באצבע אלוהים, ויש בהן תרי"ג אותיות כמניין תרי"ג מצוות. **ומריווי דדיה**. על שם "דדיה ירווך בכל עת" (משלי ה, יט); ואמרו חז"ל (עירובין נד, ד), מה הדד הזה מוצא בו התינוק טעם חדש בכל יום, כך התורה ימצא בה חידושים בכל יום. 'ריווי'- לשון שובע. **ללוקקה**. לשון לחיכה. **שוקקה**. לשון תאוה. **זוהר**. זה הקב"ה. **השמיע בארקים**. הודיע בכל הארצות לתת תורה לישראל. **חרות בשני פרקים**. הדברות היו חקוקות בשני לוחות. **טסי שלהבת**. לשון ניצוצות של אש להבה; והוא לשון מהירות, ע"ש שהניצוצות ממהרין לצאת. פירוש אחר: מרוב האש, היו נזרקין חתיכות גדולות של אש - כמו טסין; "פחי זהב" (שמות לט, א) תרגם אונקלוס 'טסי'. **כשולח בני אשפתו**. הקב"ה נדמה על הים כגיבור עושה מלחמה וזורק חיצים. 'בני אשפתו' - החיצים שנותנים בתוך האשפה. **לסין רעננה כיפתו**. הענפים הגדולים נקראים 'כיפה', והענפים הקטנים נקראים 'רעננים'; על שם שחננו כל ישראל גדולים וקטנים לפני הר סיני. [ופ"ז ייפה סיני באילנות; ולא שמיע לי]. **כחתן יוצא מחופתו**. "ויוצא משה את העם לקראת האלוהים" (שמות יט, יז), אמרו חז"ל (מכילתא דרשב"י) "מלמד שהשכינה יוצאת לקראתם כחתן היוצא לקראת כלה".

מִיָּנָה לְמֵאֲמָרוֹ תֵּרַד

נִתְעַטֵּף בְּבִגְדֵי הַשָּׂרָד

נַחֵם אֶצְלוֹ מְלֵה־פֶרֶד

וַיֵּט שָׁמַיִם וַיֵּרַד

סִדֵּר וְהוֹדִיעַ לְמִי מִיָּנָה

עֲדוֹת יְיָ נֶאֱמָנָה

פָּרִשְׁת דְּרָכִים מְזֻמָּנָה

אֶרֶץ יָמִים בְּיָמֶינָה

צָעַד אֶרֶץ בְּזַעֲמוֹ

קִדְשִׁים הִרְעִיד בְּרַעֲמוֹ

רְחוּמִים הִבְטִיחַ בְּנֶאֱמָמוֹ

כִּי חָלַק יְיָ עַמּוֹ

שָׁפַל הַגְּבִיּוֹה בְּזִקְיָפָה

שָׁתוּתָיו כְּגִיגִית כֶּפֶה

תַּחֲתָיו צִוָּה לְהַקְיָפָה

מִי זֹאת הַנְּשָׁקָפָה

יְדִידִים נוֹגְנִים וְשָׂרִים

וַנִּזְר תְּהִלָּה קוֹשָׁרִים

שִׁשִׁים בְּקַבְּלַת מְכַשָּׁרִים

פְּקוּדֵי יְיָ יִשְׂרָאֵל

.....

מינה. לשון הזמנה ופקידה; "ויפקוד שר הטבחים" (בראשית מ, א) תרגם אונקלוס 'ומינה'. **למאמרו תרד.** הקב"ה מינה והזמין את משה רבנו ע"ה, שהיה ירא וחרד למאמרו של הקב"ה, ליתן תורה על ידו. **נתעטף בבגדי השרד.** הקב"ה נתגלה על הר סיני כזקן מלא רחמים, לבוש ומעוטף בבגדי לבן. אי נמי, משה רבנו ע"ה נתקדש במעמד הר סיני כמלאכי צבאות, שהן לבושי הבדים. **בגדי השרד.** בגדי כהונה בשעת העבודה. **ניחם.** לשון מחשבה. **אצלו מלהפרד.** כלו' חשב מחשבה שלא להפרד מהשכינה; והוא שפירש מן האשה. [ופ"ז כמו "ולא נחם" (שמות יג, יז); ופירש, הקב"ה ניהג משה אצלו, ולא רצה שיפרד ממנו לארץ, ולכן 'ויט שמים וירד' על הר סיני. וזה היפך האמת.] **פרשת דרכים מזומנה.** התורה מזומנת ומוכנה לפני האדם בשתי דרכים: אם עוסק בה לשמה - הרי אורך ימים, ואם שלא לשמה - עושר וכבוד. ואמרו חז"ל (שבת סג.) "בעוסק לשמה אורך ימים איכא, עושר וכבוד ליכא" בתמיה, "אלא אימא אף אורך ימים". **קדשים הרעיד.** כלו' היושבים במדבר קדש; שנאמר (תה' כט, ח) "יחיל ה' מדבר קדש". [ופ"ז אינו הגון.] **רחומים.** אהובים-אלו ישראל. **שפל הגביה.** הר סיני שהיה הר קטן ושפל, הגביהו והגדילו - בהראות שכינתו עליו. או הגביהו ועשאו גדול מאוד, כדי לכפות את ישראל תחתיו. **שתותיו.** יסודות ההר. **כגיגית כפה.** כפה הקב"ה את ההר על ישראל כגיגית. **תחתיו ציוה וכו'.** שנאמר (שמות יט, יז) "ויתייצבו בתחתית ההר". **מי זאת הנשקפה.** ישראל, שהן נשקפים כמו שחר. **ונזר תהילה קושרים.** כשאמרו ישראל נעשה ונשמע, הוכתרו בשני כתרים, אחד כנגד 'נעשה' ואחד כנגד 'נשמע'. [ופ"ז: נזר תהילה קושרים ישראל להקב"ה.]

בְּחֵשְׁפָה אֲדִיר זְרוּעָה

נְבִהָלוּ נְחֻפְזוּ מֵרַעָה

לְשִׁבְטִים נִהְלָתָ בְּמֵרַעָה

מֵה יִקְרוּ רַעֲיָה

וּכְמוֹ חֲזַקְתָּ אֲזַרְתִּי

אֲסַפְתָּ מִנּוֹף פְּזַרְתִּי

לְצִיּוֹן תִּמְהַר חֲזַרְתִּי

כִּי אַתָּה יְיָ עֲזַרְתִּי

עֲזַרְתָּ אֲבוֹתֵינוּ אַתָּה הוּא מְעוֹלָם וְכוּ'

.....

בהשפך. לשון גילוי, כמו "חשף ה' את זרוע קדשו" (ישעיה נב, ז). **מרעיך.** שונאיך; שנאמר (שמות טו, טו) "אז נבהלו אלופי אדום וגו'". **אזרתי.** לשון חגורה ו'אזור'; על שם דביקות ישראל בהקב"ה, שנאמר (ירמיה יג, יא) "כאשר ידבק האזור וגו' כן הדבקתי אלי את בית ישראל". **לציון תמהר.** מוסב למעלה, והכי פירושו: כמו שחזקת אזרתי ואספתני ממצרים, כן לציון תמהר וכו'. **ורשום בסופו יוסף בר שמואל.**

אהיה אסיר תודה לקבל הערות, הארות, והמלצות

על מנת שאוכל לתקן ולשפר

israelimf@gmail.com